

lectus noster abstrahit quidditates rerum materialium, & cognoscit eas, non sequitur quod cognoscat quidditatem substantiæ separatae, & præcipue divinam essentiam, quæ maxime est alterius rationis ab omni quidditate creata. Secundo, quia dato quod esset unius rationis, tamen cognita quidditate rei compositæ non cognosceretur quidditas separatae substantiæ, nisi secundum genus remotissimum, quod est substantia: hæc autem cognitio est imperfecta, nisi deveniatur ad propria rei. Qui enim cognoscit hominem solum in quantum est animal, non cognoscit eum nisi secundum quid, & in potentia; & multo minus cognoscit eum, si non cognoscat nisi substantiæ naturam in ipso. Unde sic cognoscere Deum, vel alias substantias separatas, non est videre essentiam divinam, vel quidditatem substantiæ separatae; sed est cognoscere per effectum, & quasi in speculo.

Et ideo alius modus intelligendi substantias separatas ponitur ab Avicenna in sua Metaph. scilicet quod substantiæ separatae intelliguntur à nobis per intentiones suarum quidditatum, quæ sunt quedam eorum similitudines non abstractæ ab eis, quia ipsæmet sunt immateriales, sed impressæ ab eis in animabus nostris. Sed hic modus etiam non videtur nobis sufficere ad visionem divinam quam quærimus. Constat enim quod omne quod recipitur in aliquo, est in eo per modum recipientis: & ideo similitudo divinæ essentiae impressa ab ipso in intellectu nostro erit per modum nostri intellectus. Modus autem intellectus nostri deficiens est à receptione perfectæ divinæ similitudinis. Defectus autem perfectæ similitudinis potest tot modis accidere, quot modis dissimilitudo invenitur. Uno enim modo est deficiens similitudo, quando participatur forma secundum eandem rationem speciei, sed non secundum eundem perfectionis modum; sicut est similitudo deficiens ejus qui habet parum de albedine, ad illum qui habet multum. Alio modo adhuc magis deficiens, quando non pervenitur ad eandem rationem speciei, sed tantum ad eandem rationem generis; sicut est similitudo inter illum qui habet colorem citrinum, & illum qui habet colorem album. Alio modo adhuc magis deficiens, quando ad rationem eandem generis pertingit, sed solum secundum analogiam; sicut est similitudo albedinis ad hominem in eo quod utrumque est ens: & hoc modo est deficiens similitudo quæ est in creatura recepta respectu divinæ essentiae. Ad hoc autem quod visus cognoscat albedinem, oportet quod recipiatur in eo similitudo albedinis secundum rationem suæ speciei, quamvis non secundum eundem modum essendi: quia habet alterius modi esse forma in sensu, & in re extra animam. Si enim fuerit in oculo forma citrini, non dicitur videre albedinem: & similiter ad hoc quod intellectus intelligat aliquam quidditatem oportet quod in eo fiat similitudo ejusdem rationis secundum speciem, quamvis forte non sit idem modus essendi utrobique. Non enim forma existens in intellectu, vel sensu, est principium cognitionis secundum modum essendi quem habet utrobique, sed secundum rationem in qua communicat cum re exteriori. Et ita patet quod per nullam similitudinem receptam in intellectu creato potest (1) sic Deus intelligi quod essentia ejus videatur immediate. Unde etiam quidam ponentes divinam essentiam solum per hunc modum videri, dixerunt, quod ipsa essentia non videbitur, sed quidam fulgor quasi radius

(1) *Al. deest sic.* (2) *Al. deest non.*

ipsius. Unde nec ille modus sufficit ad visionem divinam quam quærimus.

Et ideo accipiendus est alius modus, quem etiam quidam Philosophi posterunt, scilicet Alexander, & Averroes in III. de Anima. Cum enim in qualibet cognitione sit necessaria aliqua forma, qua res cognoscatur, aut videatur, forma ista qua intellectus perficitur ad videndas substantias separatas, non est quidditas quam intellectus abstrahit à rebus compositis, ut dicebat prima opinio; neque aliqua impressio relicta à substantia separata in intellectu nostro, ut dicebat secunda; sed est ipsa substantia separata, quæ conjungitur intellectui nostro ut forma, ut ipsa sit quod intelligitur, & qua intelligitur. Et quidquid sit de aliis substantiis separatis, tamen istum modum oportet nos accipere in visione Dei per essentiam: quia quacumque alia forma informaretur intellectus noster, non posset per eam duci in essentiam divinam: quod quidem non debet intelligi quasi divina essentia sit vera forma intellectus nostri, vel quod ex ea, & intellectu nostro efficiatur unum simpliciter, sicut in naturalibus ex forma, & materia naturali; sed quia proportio essentiae divinæ ad intellectum nostrum est sicut proportio formæ ad materiam. Quodcumque enim aliqua duo, quorum unum est perfectius altero, recipiuntur in eodem receptibili, proportio unius duorum ad alterum, scilicet magis perfecti ad minus perfectum, est sicut proportio formæ ad materiam; sicut lux, & color recipiuntur in diaphano, quorum lux se habet ad calorem sicut forma ad materiam: & ita cum in anima recipiatur vis intellectiva, & ipsa essentia divina inhabitans, licet (2) non per eundem modum, essentia divina se habeat ad intellectum sicut forma ad materiam. Et quod hoc sufficiat ad hoc quod intellectus per essentiam divinam possit videre ipsam essentiam divinam, hoc modo potest ostendi. Sicut enim ex forma naturali qua aliquid habet esse, & materia efficitur unum ens simpliciter; ita ex forma qua intellectus intelligit, & ipso intellectu fit unum in intelligendo. In rebus autem naturalibus res per se subsistens non potest esse forma alicujus materiae, si illa res habeat materiam partem sui, quia non potest esse ut materia sit forma alicujus; sed si illa res per se subsistens sit forma tantum, nihil prohibet eam efficit formam alicujus materiae, & fieri quo est ipsius compositi, sicut patet de anima. In intellectu autem oportet accipere ipsam intellectum in potentia quasi materiam, & speciem intelligibilem quasi formam; & intellectus in actu intelligens erit quasi compositum ex utroque. Unde si sit aliqua res per se subsistens quæ non habeat aliquid in se præter id quod est intelligibile in ipsa, talis res per se poterit esse forma qua intelligitur. Res autem quælibet est intelligibilis secundum id quod habet de actu, non secundum id quod habet de potentia, ut patet in IX. Metaph. text. xx. & hujus signum est, quod oportet formam intelligibilem abstrahere à materia, & omnibus proprietatibus materiae: & ideo cum essentia divina sit actus purus, poterit esse forma quam intellectus intelligit; & hoc erit visio beatificans; & ideo Magister dicit in 1. dist. II. Sentent. quod unio animæ ad corpus est quoddam exemplum illius beate unionis qua spiritus unietur Deo.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa potest tripliciter exponi, ut patet per Augustinum in Lib. de videndo Deum, seu epist. cxii. cap. v. Uno modo ut excludatur visio corporalis, qua nemo vi-

dit,

dit, vel visurus est Deum in essentia sua, ut dicitur. Alio modo ut excludatur visio intellectualis Dei per essentiam ab his qui in ista mortali carne vivunt. Tertio modo ut excludatur visio comprehensionis ab intellectu creato: & sic intelligit Chrysostomus: unde subdit: *Notitiam hujus dicit Evangelista certissimam; & comprehensionem tantam quantum habet Pater de Filio: & hic est Evangelistæ intellectus: unde subdit: Unigenitus qui est in sinu Patris, ipse enarrauit: & per comprehensionem visionem volens probare Filium esse Deum.*

Ad secundum dicendum, quod sicut Deus excedit omnia existentia quæ habent esse determinatum, per essentiam suam infinitam; ita cognitio sua quæ cognoscit, est super omnem cognitionem: unde quæ est proportio cognitionis nostræ ad entia creata, ea est proportio cognitionis divinæ ad suam essentiam. Ad cognitionem autem duo concurrunt, & cognoscens, & quo cognoscitur. Visio autem illa qua Deum per essentiam videbimus, est eadem cum visione qua Deus se videt ex parte ejus quo videtur: quia sicut ipse se videt per essentiam suam, ita & nos videbimus: sed ex parte cognoscentis invenitur diversitas quæ est inter intellectum divinum & nostrum. In cognoscendo autem id quod cognoscitur, sequitur formam qua cognoscimus: quia per formam lapidis videmus lapidem: sed efficacia in cognoscendo sequitur virtutem cognoscentis, sicut qui habet visum fortem, acutus videt: & ideo in illa visione nos idem videbimus quod Deus videt, scilicet essentiam suam, sed non ita efficaciter.

Ad tertium dicendum, quod Dionysius ibi loquitur de cognitione qua Deum in via cognoscimus per aliquam formam creatam, qua intellectus noster formatur ad eum videndum. Sed sicut dicit Augustinus epist. cxii. cap. vi. & viii. Deus omnem formam intellectus nostri subterfugit: quia quacumque formam intellectus noster concipiat, illa forma non pertingit ad rationem divinæ essentiae: & ideo ipse non potest esse pervius intellectui nostro; sed in hoc eum perfectissime cognoscimus in statu via quod scimus eum esse super omne id quod intellectus noster concipere potest, & sic ei quasi ignoto conjungimur. Sed in patria id ipsum per formam quæ est essentia sua, videbimus, & jungemur ei quasi noto.

Ad quartum dicendum, quod Deus est lux, ut dicitur I. Joan. i. Lumen autem est impressio lucis in aliquo illuminato: & quia essentia divina est alterius modi quam omnis similitudo, ipsius impressa in intellectu, ideo dicit, quod tenebræ divinæ operiuntur omni lumine, quia scilicet essentia divina, quam tenebras vocat, propter claritatis excessum manet non demonstrata per impressionem intellectus nostri, & per hoc sequitur quod abscondatur omni cognitioni: & ita quicumque videndum Deum aliquid mente concipit, hic non est Deus, sed aliquid divinarum effectuum.

Ad quintum dicendum, quod claritas Dei quamvis excedat omnem formam quæ nunc intellectus formatur, non tamen excedit ipsam essentiam divinam, quæ erit quasi forma intellectus nostri in patria: & ideo licet nunc sit invisibilis, tamen tunc erit visibilis.

Ad sextum dicendum, quod quamvis finiti ad infinitum non possit esse proportio, quia excessus infiniti supra finitum non est determinatus; potest tamen esse inter ea proportionalitas quæ est similitudo proportionum: sicut enim finitum æquatur alicui finiti, ita infinito infinitum. Ad hoc autem quod ali-

In IV. Sent. Tom. V.

quid totaliter cognoscatur, quandoque oportet esse proportionem inter cognoscens, & cognitum: quia oportet virtutem cognoscentis adæquari cognoscibilitati rei cognitæ: æqualitas autem proportio quædam est. Sed quandoque cognoscibilitas rei excedit virtutem cognoscentis, sicut cum nos cognoscimus Deum; aut è converso, sicut cum ipse cognoscit creaturas; & tunc non oportet esse proportionem inter cognoscentem & cognitum, sed proportionalitatem tantum, ut scilicet sicut se habet cognoscens ad cognoscendum, ita se habeat cognoscibile ad hoc quod cognoscatur: & talis proportionalitas sufficit ad hoc quod infinitum cognoscatur à finito, & è converso. Vel dicendum, quod proportio secundum primam nominis institutionem significat habitudinem quantitatis ad quantitatem secundum aliquem determinatum excessum, vel adæquationem; sed ulterius est translatum ad significandum omnem habitudinem cuiuscumque ad aliud; & per hunc modum dicimus, quod materia debet esse proportionata ad formam: & hoc modo nihil prohibet intellectum nostrum, quamvis sit finitus, dici proportionatum ad videndum essentiam infinitam, non tamen ad comprehendendum eam, & hoc propter suam immensitatem.

Ad septimum dicendum, quod duplex est similitudo, & distantia. Una secundum convenientiam in natura; & sic magis distat Deus ab intellectu creato, quam intelligibile creatum à sensu; alia secundum proportionalitatem; & sic est è converso, quia sensus non est proportionatus ad cognoscendum aliquid immateriale, sed intellectus est proportionatus ad cognoscendum quodecumque immateriale: & hæc similitudo requiritur ad cognitionem, non autem primam: quia constat quod intellectus intelligens lapidem non est similis ei in naturali esse; sicut etiam visus apprehendit mel rubeum, & fel rubeum, quamvis non apprehendat mel dulce: mellis enim rubeo magis convenit cum felle in quantum est visibile, quam dulcedo mellis cum felle.

Ad octavum dicendum, quod in visione qua Deus per essentiam videbitur, ipsa divina essentia erit quasi forma intellectus qua intelligit: nec oportet quod efficiant unum secundum esse simpliciter, sed solum quod fiat unum quantum pertinet ad actum intelligendi, ut supra dictum est.

Ad nonum dicendum, quod dictum Avicennæ quantum ad hoc non sustinemus, quia ei etiam ab aliis Philosophis in hoc contradicitur; nisi forte velimus dicere, quod Avicenna intelligit de cognitione substantiarum separatarum, secundum quod cognoscuntur per habitus scientiarum speculatarum, & similitudinum aliarum rerum. Unde hoc introducit ad ostendendum, quod scientia non est in nobis substantia, sed accidens. Et tamen divina essentia, quamvis plus distet secundum proprietatem naturæ suæ ab intellectu nostro quam substantia Angeli; tamen plus habet de ratione intelligibilitatis, quia est actus purus, cui non admiscetur aliquid de potentia; quod non conringit in aliis substantiis separatis. Nec illa cognitio qua Deum per essentiam videbimus, ex parte ejus quod videbitur, erit in genere accidentis, sed solum quantum ad actum ipsius intelligentis, qui non erit ipsa substantia intelligentis, vel intellectus.

Ad decimum dicendum, quod substantia separata à materia intelligit se, & intelligit alia: & utroque modo potest verificari auctoritas inducta. Cum enim ipsa essentia substantiæ separatae sit per se ipsam intelligibilis in actu, eo quod est à materia separata, constat quod quando substantia separata intelligit se, omni-

Vv

ni

nino idem est intelligens, & intellectum. Non enim intelligit se per aliquam intentionem abstractam a se, sicut nos intelligimus res materiales: & hic videtur esse intellectus Philosophi in III. de Anima, ut patet per Commentatorem ibidem. Secundum autem quod intelligit res alias, intellectum in actu fit unum cum intellectu in actu, in quantum forma intellecti fit forma intellectus, in quantum est intellectus in actu, non quod sit ipsa essentia intellectus, ut Avicenna probat in VI. de naturalibus: quia essentia intellectus manet una sub duabus formis, secundum quod intelligit res duas successive, ad modum quo materia prima manet una sub diversis formis: unde etiam Commentator in III. de Anima com. v. comparat intellectum possibilem quantum ad hoc materia primae. Et sic nullo modo sequitur quod intellectus noster videns Deum, fiat ipsa essentia divina, sed quod ipsa essentia divina comparatur ad ipsum quasi perfectio, & forma.

Ad undecimum dicendum, quod auctoritates illae, & omnes similes sunt intelligendae de cognitione, qua cognoscimus Deum in via ratione prius posita.

Ad duodecimum dicendum, quod in iudicio privative dictum, est ignotum, in quantum est huiusmodi, quia dicitur per remotionem complementi, a quo est cognitio rei: unde infinitum reducit ad materiam subjectam privationi, ut patet in III. Phys. text. LXXI. Sed infinitum negative acceptum dicitur per remotionem materiae terminantis, quia forma etiam quodammodo terminatur per materiam: unde infinitum hoc modo de se maxime est cognoscibile; & hoc modo infinitus est Deus.

Ad tertiumdecimum dicendum, quod Augustinus loquitur de visione corporali, qua numquam videbitur: quod patet ex hoc quod praemittitur: Sicut enim videntur visibilia ista qua nominantur, Deum nemo vidit unquam, nec videre potest, & est natura invisibilis, sicut & incorruptibilis. Sicut autem secundum suam naturam est maxime ens, ita & secundum se est maxime intelligibilis; sed quod a nobis quandoque non intelligatur, est ex defectu nostro: unde quod videatur postquam visus non fuit a nobis, non est ex mutatione sua, sed nostra.

Ad quartumdecimum dicendum, quod Deus in patria videbitur a Sanctis sicuti est, si hoc referatur ad modum ipsius visi: videbitur enim a Sanctis Deus habere illum modum quem habet: sed si referatur modus ad ipsum cognoscentem, non videbitur sicuti est, quia non erit tanta efficacia intellectus creati ad videndum, quanta efficacia divinae essentiae ad hoc quod intelligatur.

Ad quintumdecimum dicendum, quod medium in visione corporali, & intellectuali invenitur triplex. Primum est medium sub quo videtur; & hoc est quod perficit visum ad videndum in generali; non determinans visum ad aliquod speciale objectum, sicut se habet lumen corporale ad visum corporalem, & lumen intellectus agentis ad intellectum possibilem. Secundum est medium quo videtur; hoc est forma visibilis qua determinatur uterque visus ad speciale objectum, sicut per formam lapidis ad cognoscendum lapidem. Tertium est medium in quo videtur; & hoc est id per cuius inspectionem ducitur visus in aliam rem, sicut inspiciendo speculum ducitur in ea quae in speculo representantur, & videndo imaginem ducitur in imaginatum: & sic etiam intellectus per cognitionem effectus ducitur in causam, vel e

(1) Forte corporalia.

converso. In visione igitur patrie non erit tertium medium, ut scilicet Deus per species aliorum cognoscatur, sicut nunc cognoscitur, ratione cuius dicimus nunc videre in speculo; nec erit ibi secundum medium, quia ipsa essentia divina erit qua intellectus noster videbit Deum, ut ex dictis patet; sed erit ibi tantum primum medium, quod elevabit intellectum nostrum ad hoc quod possit conjungi essentiae increatae modo praedicto. Sed ab hoc medio non dicitur cognitio mediata, quia non cadit inter cognoscentem & rem cognitam, sed est illud quod dat cognoscenti vim cognoscendi.

Ad sextumdecimum dicendum, quod creaturae corporales non dicuntur immediate videri, nisi quando id quod in eis est conjungibile visui rei conjungitur; non sunt autem conjungibiles per essentiam suam ratione materialitatis; & ideo tunc immediate videntur quando eorum similitudo intellectui conjungitur. Sed Deus per essentiam conjungibilis est intellectui: unde non immediate videntur, nisi essentia sua conjungeretur intellectui; & haec visio imediata dicitur visio faciei. Et praeterea similitudo rei corporalis recipitur in visu secundum eandem rationem qua est in re, licet non secundum eundem modum essendi; & ideo similitudo illa ducit in illam rem directe. Non autem potest hoc modo ducere aliqua similitudo intellectum nostrum in Deum, ut ex dictis patet: & propter hoc non est simile.

ARTICULUS II.

Utrum Sancti post resurrectionem Deum corporalibus oculis videbunt.

III. P. quest. XII. art. 3.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod Sancti post resurrectionem Deum corporalibus oculis videbunt. Oculus enim glorificatus majoris erit virtutis quam aliquis oculus non glorificatus. Sed beatus Job oculo suo Deum videbit: Job XLII. 5. Auditus auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te. Ergo multo fortius oculus glorificatus Deum per essentiam videre poterit.

2. Praeterea Job XIX. 26. In carne mea videbo Deum Salvatorem meum. Ergo videtur quod corporalibus oculis Deus in patria videbitur.

3. Praeterea Augustinus XXII. de Civ. Dei, cap. XXI. paulo ultra medium, loquens de visu oculorum glorificatorum, sic dicit: Vis praepollentior oculorum erit illorum, non ut acrius videant quam quidam perhibentur videre serpentes, vel aquila (quamlibet enim acrimonia cernendi eadem animalia vigant, nihil aliud possunt videre quam corpora); sed ut videant & incorporalia. Quae cumque autem potentia cognoscitiva est incorporalium, potest elevari ad videndum Deum. Ergo oculi gloriosi Deum videre poterunt.

4. Praeterea. Quae est differentia corporalium ad incorporalia, eadem est e converso. Sed oculus corporeus potest videre incorporalia, & sic idem quod prius.

5. Praeterea. Gregorius in V. Moral. cap. XXI. vel XXV. super illud Job IV. Stetit quidam cuius non agnoscebam vultum etc. sic dicit: Homo qui si praecipuum servare voluisset, etiam carne spiritualis, futurus fuerat, factus est peccando & mente carnalis.

(1) Forte corporalia.

lis. Sed ex hoc quod est mente factus carnalis, ut ibidem dicitur, solum ea cogitat quae ad animum per corporum imagines trahit. Ergo etiam quando carne spiritualis erit, quod post resurrectionem Sanctis promittitur, etiam carne spiritualia videre poterit; & sic idem quod prius.

6. Praeterea. Homo solo Deo potest beatificari. Beatificabitur autem non solum quantum ad animum, sed etiam quantum ad corpus. Ergo non solum intellectu, sed etiam carne Deum videre poterit.

7. Praeterea. Sicut Deus est praesens per essentiam suam in intellectu, ita etiam erit praesens in sensu: quia erit omnia in omnibus, ut dicitur I. Corinth. XV. Sed videbitur ab intellectu ex hoc quod sua essentia ei conjungetur, ut supra dictum est. Ergo poterit etiam a sensu videri.

Sed contra est quod Ambrosius dicit super Lucam cap. I. Nec corporalibus oculis Deus quaeritur, nec circumscriptur visu, nec tactu tenetur. Ergo nullo modo corporali sensu Deus videbitur.

Praeterea Hieronymus dicit, cap. I. in Isai. Non solum Deitatem Patris, sed nec Filii, nec Spiritus Sancti oculi carnis possunt aspicere, sed oculi mentis, de quibus dicitur: Beati mundo corde etc.

Praeterea. Idem Hieronymus dicit: Per incorporales corporales oculis non videtur. Sed Deus est maxime incorporalis. Ergo &c.

Praeterea Augustinus in Lib. de videndo Deum, ut sup. cap. 11. dicit: Deum nemo videt unquam, vel in hac vita sicuti ipse est, vel in Angelorum vita, sicut visibilia ista qua corporali visione cernuntur. Vita autem Angelorum dicitur vita beata, in qua resurgentes vivent. Ergo &c.

Praeterea. Secundum hoc homo dicitur factus ad imaginem Dei quod Deum conspiceret potest, ut Augustinus dicit (super Gen. ad lit. Lib. III. cap. XIV. & XX.) Sed homo est ad imaginem non secundum carnem, sed secundum mentem. Ergo mente, & non carne Deum videbit.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod sensu corporali aliquid sentitur dupliciter; uno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem sentitur illud quod per se passionem sensui corporali interre potest. Per se autem potest aliquid passionem inferre aut sensui in quantum est sensus, aut huic sensui in quantum est hic sensus. Quod autem hoc secundo modo inferre per se passionem sensui, dicitur sensibile proprium, sicut color respectu visus, & sonus respectu auditus. Quia autem sensus in quantum est sensus, utitur organo corporali, non potest in eo aliquid recipi nisi corporaliter; cum omne quod recipitur in aliquo, sit in eo per modum recipientis; & ideo omnia sensibilia inferunt passionem sensui in quantum est sensus; secundum quod habent magnitudinem: & ideo magnitudo, & omnia consequentia, ut motus, & quies, & numerus, & huiusmodi, dicuntur sensibilia communia per se tantum. Per accidens autem sentitur illud quod non inferre passionem sensui neque in quantum est sensus, neque in quantum est hic sensus, sed conjungitur his quae per se sensui inferunt passionem; sicut Sorites, & filius Diaris, & amicus, & alia huiusmodi: quae per se cognoscuntur in universali intellectu, in particulari autem in virtute cogitativa in homine, aestimativa autem in aliis animalibus. Huiusmodi autem tunc sensus exterior dicitur sentire, quamvis per accidens.

In IV. Sent. Tom. V.

quando ex eo quod per se sentitur, vis apprehensiva, cuius est illud cognitum per se cognoscere, statim sine dubitatione, & discursu apprehendit, sicut videmus aliquem vivere ex hoc quod loquitur. Quando autem aliter se habet, non dicitur illud sensus videre etiam per accidens. Dico ergo, quod Deus nullo modo potest videri visu corporali, aut aliquo alio sensu sentire, sicut per se visibile, nec hic, nec in patria, quia si a sensu removeatur id quod convenit sensui in quantum est sensus, non erit sensus; & similiter si a visu removeatur id quod est visus in quantum est visus, non erit visus. Cum ergo sensus, in quantum est sensus, percipiat magnitudinem, & visus, in quantum est talis sensus, percipiat colorem; impossibile est quod visus percipiat aliquid quod non est color, nec magnitudo, nisi sensus diceretur aequivoce. Cum ergo visus, & sensus sit futurus idem specie in corpore glorioso, non poterit esse quod divinam essentiam videat sicut visibile per se, videbit autem eam sicut visibile per accidens, dum ex una parte visus corporalis tantam gloriam Dei inspiciet in corporibus, & praecipue gloriosius; & maxime in corpore Christi, & ex parte alia intellectus tam clare videbit Deum, quod in rebus corporaliter visus Deus percipietur, sicut in locutione percipitur vita: quamvis enim tunc intellectus noster non videat Deum ex creaturis, tamen videbit eum in creaturis corporaliter visis. Et hunc modum quo Deus corporaliter possit videri, ponit Augustinus in fine de Civ. Dei, Lib. XXII. cap. XXI. ut patet verba ejus intuenti: dicit enim sic: Valde credibile est sic nos visuros mundana tunc corpora caeli novi, vel terrae, ut Deum ubique praesentem, & universa corpora gubernantem clarissima perspicuitate videamus; non sicut nunc invisibilia Dei per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur; sed sicut homines mox ut aspicimus, non credimus vivere, sed videmus.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum illud Job intelligitur de oculo spirituali, de quo dicit Apostolus Ephes. I. 18. Illuminatos habere oculos cordis vestri.

Ad secundum dicendum, quod illa auctoritas non intelligitur, quod per oculos carnis Deum simus visuri, sed quia in carne existentes Deum videbimus. Ad tertium dicendum, quod Augustinus loquitur inquirendo in verbis illis, & sub conditione; quod patet ex hoc quod praemittitur: Longe itaque alterius potentia erunt, si per eos videbitur incorporalia illa natura: & postea subdit: Vis itaque etc. & postmodum determinat, ut dictum est.

Ad quartum dicendum, quod omnis cognitio fit per aliquam abstractionem a materia: & ideo quanto forma corporalis magis abstrahitur a materia, magis est cognitionis principium: & inde est quod forma in materia existens nullo modo est cognitionis principium; in sensu autem aliquo modo, prout a materia separatur; & in intellectu nostro adhuc melius: & ideo oculus spiritualis, a quo removetur impedimentum cognitionis, potest videre rem corporalem; non autem sequitur quod oculus corporalis, in quo deficit vis cognoscitiva, secundum quod participat de materia, possit cognoscere perfecte cognoscibilia quae sunt incorporea.

Ad quintum dicendum, quod quamvis mens facta carnalis non possit cogitare nisi accepta a sensibus, tamen cogitat ea immaterialiter: & similiter oportet quod visus illud quod apprehendit, semper apprehendat corporaliter: unde non potest cognoscere illa quae corporaliter apprehendi non possunt.